

АНОТАЦІЯ

Шеремет А.М. Медіація в цивільних правовідносинах. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081«Право». – Національний університет «Острозька академія», Острог, 2025.

Системне перевантаження національних судів, прискорення електронної комерції й зростання транскордонних приватних спорів актуалізують потребу у гнучких механізмах захисту цивільних прав. Закон України «Про медіацію» започаткував нормативне визнання інституту, однак реальна частка примирних процедур у цивільному обігу залишається мінімальною, що пояснюється недостатньою правовою культурою та відсутністю сталої інфраструктури професійних посередників. Наявний розрив між потенціалом медіації та її фактичним застосуванням на тлі європейської інтеграції та імплементації Директиви 2008/52/ЄС визначає високий рівень наукової й практичної значущості досліджуваної теми.

У роботі було здійснено комплексний правовий аналіз інституту медіації у сфері цивільних правовідносин з метою обґрунтування його концептуального змісту, історичної еволюції та нормативного статусу, а також вироблення пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства і практики. Для досягнення мети досліджено понятійний апарат і правову природу медіації, охарактеризовано її ключові ознаки, визначено місце в системі альтернативного правосуддя, висвітлено історичні витоки від давніх правових культур до сучасних європейських моделей, проаналізовано чинну національну та зарубіжну нормативну базу, виявлено колізії та прогалини регулювання й розроблено рекомендації щодо інституційного розбудови медіації в Україні.

Дослідження ґрунтується на поєднанні історико-правового й порівняльно-правового підходів, що дало змогу простежити трансформацію посередницьких процедур у різних правових системах; системно-структурного методу для виявлення внутрішньої логіки стадій медіації; формально-догматичного аналізу

при тлумаченні норм національного та міжнародного законодавства; а також емпіричного аналізу кейсів угод за результатами медіації, який дозволив оцінити ефективність примирення у договірних, сімейних і господарських конфліктах. Така методична синергія забезпечила достовірність висновків і прикладний характер сформульованих пропозицій.

Перший розділ присвячений формуванню науково-теоретичного підґрунтя інституту медіації у сфері цивільних правовідносин, з акцентом на визначенні його правової природи, ознак, нормативного статусу та історичної еволюції. Структурно він складається з трьох основних блоків: аналіз поняття та сутності медіації, виокремлення її ключових правових характеристик, а також огляд нормативної бази. Додатково розділ містить ґрунтовний огляд історичних витоків медіації в системах Стародавнього Сходу, античності, Середньовіччя, ісламського права та правових систем Європи Нового часу.

У першому підрозділі дисертації досліджується багатовимірною правова природа медіації як явища, що перебуває на перетині юридичної регламентації та соціально-комунікативної практики. Було проаналізовано її роль не лише як альтернативи судовому розгляду, а як окремого правового інституту, що має внутрішню нормативну логіку, власні принципи функціонування та усталену структуру процедури. Досліджено, що медіація виконує не допоміжну, а автономну функцію в системі вирішення спорів, забезпечуючи врегулювання конфліктів без втручання державного авторитету й без застосування імперативної сили.

У межах дослідження класифіковано і критично переосмислено основні концептуальні підходи до визначення медіації, що сформувалися у зарубіжній та вітчизняній правовій науці. Узагальнення наявних дефініцій дозволило сформулювати власне розуміння медіації як регульованого законодавством процесу примирення сторін, організованого за участю неупередженого посередника, який не ухвалює рішення, але створює умови для досягнення взаємно прийняттого консенсусу.

Окрема увага приділяється аналізу ключових принципів, які лежать в основі функціонування інституту медіації у цивільних правовідносинах. Досліджено принцип добровільності як прояв автономності сторін у виборі засобу захисту своїх прав. Принцип конфіденційності розглядається як гарант правової безпеки під час обговорення обставин спору. Принцип нейтральності посередника встановлює обов'язок медіатора зберігати баланс інтересів і не впливати на зміст домовленостей. Принцип неформальності визначає структурну гнучкість процедури і адаптивність до конкретних потреб сторін, тоді як індивідуалізованість переговорного процесу забезпечує урахування соціальних, психологічних і правових особливостей конфлікту.

Підкреслено, що медіація не є хаотичним чи інтуїтивним процесом, а натомість складається з послідовних етапів, що регулюються правовими приписами та професійними стандартами. Висвітлено значення кожної з ознак для функціонування інституту медіації в цивільному обігу, особливо в аспектах правової визначеності, справедливості процедури та збереження правовідносин.

Частина розділу присвячена нормативним засадам регулювання медіації. Проаналізовано зміст Закону України "Про медіацію", положення процесуального законодавства, міжнародні джерела права та етичні кодекси. Розкрито вплив Директиви 2008/52/ЄС на становлення європейських стандартів у сфері медіації, а також описано взаємозв'язок між національними законами та міжнародними рекомендаціями. У роботі зазначено, що формування нормативного поля для медіації в Україні є процесом поступовим і потребує подальшої інституціоналізації з урахуванням міжнародного досвіду.

Показано, що ще в правопорядках Стародавньої Месопотамії і Єгипту роль третіх осіб у розв'язанні конфліктів ґрунтувалася на авторитеті, консенсусі та моральному впливі, а не на формальній юрисдикції. У грецькій традиції, зокрема в полісних громадах, медіація постає як структурований інструмент попередження судового спору, що застосовувався для збереження суспільної злагоди. У правовій культурі Риму простежується поєднання приватного

арбітрування та інституціонального впливу, що поступово оформило ідею автономного вирішення спору за участю *neutralis interpres*.

У китайській юридичній філософії медіація була не лише інструментом практики, а й частиною загальної соціальної доктрини конфуціанства, де гармонія суспільства цінувалася вище за формальну справедливість. У роботі аргументовано, що саме в традиціях Сходу медіація вперше постала як первинний, а не альтернативний спосіб врегулювання суперечок. Ісламське право з його концептом *Sulh* створювало обов'язкову передумову примирення сторін перед судовим розглядом, чим інституційно закріплювало роль медіації у структурі правосуддя. Модель *Sulh* була як нормативною, так і моральною, ґрунтуючись на релігійних засадах прощення, співчуття та балансу інтересів.

Особливу увагу в дисертації приділено європейському вектору розвитку. Французький Ордонанс 1667 року встановив обов'язковість спроби примирення сторін до звернення до суду, що заклало підвалини для державного визнання та юридичної кодифікації інституту досудового врегулювання. У британському контексті показово значення Арбітражного акту 1889 року, який надав юридичного статусу добровільному вирішенню спорів та сприяв закріпленню довіри до позасудових механізмів серед підприємницького середовища. В американській практиці поворотним моментом став Федеральний закон про арбітраж 1925 року, який закріпив принцип обов'язковості дотримання угоди про альтернативне вирішення спору, фактично прирівнявши її до судового рішення.

Медіація як інститут ніколи не була маргінальним явищем, а, навпаки, має тривалу традицію соціальної легітимації та правового застосування. Її сталість як правового механізму підтверджується її збереженням і трансформацією впродовж тисячоліть, від локальних моральних приписів до загальнообов'язкових юридичних конструкцій у сучасних правових системах. Історичний аналіз надає цілісного бачення природи медіації та підтверджує її природну відповідність потребам цивільного обігу, що підсилює загальну концептуальну рамку дослідження.

Другий розділ відкривається аналізом факультативного етапу премедіації та підготовки до процедури. У роботі показано, що саме ця попередня стадія формує практичні та психологічні умови для майбутнього діалогу, адже тут визначаються правова доцільність звернення до медіації, ступінь готовності сторін до компромісу та ймовірність досягнення стійкої домовленості.

Досліджено прийоми первинного контакту медіатора з кожним учасником, що підкреслює значення індивідуального виявлення інтересів і попередньої оцінки емоційного фону спору; обґрунтовується, що зниження недовіри, роз'яснення принципів конфіденційності та добровільності створюють базову атмосферу безпеки, необхідну для подальших переговорів. Премедіація трактується як логічно невід'ємний елемент процесу, який не лише усуває комунікативні бар'єри, а й коригує завищені очікування, перетворюючи позиційне протистояння на обґрунтований пошук взаємних інтересів.

Було досліджено динаміку взаємодії сторін у межах спільних і роздільних сесій та встановлено, що послідовне комбінування відкритого діалогу з конфіденційними зустрічами із медіатором знижує рівень конфронтації та дає змогу коригувати інформаційний дисбаланс між учасниками. Доведено, що ефективність цієї стадії безпосередньо залежить від здатності медіатора підтримувати процесуальний паритет і запобігати тактичному тиску однієї сторони на іншу, а тому визначено критерії нейтральності посередника та алгоритм втручання у випадку виникнення асиметрії ресурсів.

Було обґрунтовано, що правова легітимність напрацьованих домовленостей підсилюється, коли медіатор на етапі обговорення активно відслідковує кореляцію між запропонованим змістом угоди за результатами медіації і диспозитивними нормами приватного права, запобігаючи появі положень, які можуть бути визнані нікчемними або такими, що порушують права третіх осіб. У роботі виокремлено типові патерни аргументації, що виникають під час переговорів, та запропоновано методики їх конструктивної трансформації у спільні інтереси, зокрема використання перефразування, проєктивних запитань і технік візуалізації альтернатив.

Зроблено висновок, що системна модерація комунікації медіатором сприяє переходу від позиційного протистояння до кумулятивного генерування варіантів вирішення, що, своєю чергою, забезпечує стійкість майбутньої угоди за результатами медіації й скорочує кількість її невиконань у постпроцедурний період.

Завершальна частина другого розділу присвячена укладенню угоди за результатом медіації та визначенню її юридичного статусу в порівняльному контексті. Було досліджено порядок фіксації домовленостей і встановлено, що ключовим фактором їхньої правової сили є дотримання формальних вимог, передбачених як Законом України «Про медіацію», так і положеннями процесуальних кодексів, які допускають подання угоди до суду для затвердження або її нотаріальне посвідчення.

На підставі аналізу практики держав – членів ЄС доведено, що моделі медіації та спрощеного виконання через виконавчий напис нотаріуса суттєво підвищують рівень імплементації медіаційних рішень та скорочують кількість наступних спорів щодо їх виконання. Було з'ясовано, що в українському праві існують дискусійні аспекти стосовно можливості примусового виконання окремих зобов'язань немайнового характеру, тому обґрунтовано потребу у внесенні змін до Закону України «Про виконавче провадження» з метою прямих посилок на угоду за результатами медіації як самостійний виконавчий документ.

Досліджено роль Сінгапурської конвенції 2019 року, підкреслено її значення для транскордонного визнання угод, а також зроблено висновок, що ратифікація цього інструмента дала б українським суб'єктам приватного права додаткові гарантії у сфері зовнішньоекономічних відносин. На основі узагальнення судових рішень українських та іноземних юрисдикцій запропоновано критерії перевірки угод за результатами медіації на предмет дотримання принципу добросовісності й недопущення порушення публічного порядку, що має запобігти їх оспорюванню. Було доведено, що належне нормативне оформлення стадії укладення та виконання угоди завершує цикл

медіації, трансформуючи досягнутий консенсус у повноцінний інструмент цивільного обігу й забезпечуючи комплексний захист суб'єктивних прав сторін.

Третій розділ відкривається аналізом застосування медіації у договірних правовідносинах із особливим акцентом на споживацьку сферу. Досліджено, що у контексті зростання електронної комерції та розвитку сервісної економіки характер спорів між підприємцями й споживачами набуває масового і переважно транскордонного виміру, що робить традиційний судовий захист занадто повільним та витратним. У роботі обґрунтовано, що медіація забезпечує гнучкий механізм швидкого врегулювання таких конфліктів, мінімізує репутаційні ризики бізнесу та одночасно захищає економічний інтерес споживача.

Здійснено порівняльний аналіз моделей споживацької медіації в державах ЄС і доведено, що запровадження обов'язку підприємця інформувати про доступ до медіаційних платформ суттєво підвищує показник добровільного виконання домовленостей.

Досліджено, що в умовах конкуренції інтересів батьків і необхідності захисту найкращих інтересів дитини судовий розгляд часто перетворюється на конфронтаційну процедуру, яка поглиблює особистісний конфлікт і затримує остаточне вирішення питання щодо місця проживання, спілкування чи участі в утриманні. У роботі доведено, що медіація забезпечує більш гнучкий формат переговорів, здатний врахувати емоційний компонент спору й мінімізувати подальшу травматизацію неповнолітніх.

Було проаналізовано нормативні положення Сімейного кодексу щодо компетенції органів опіки та піклування і обґрунтовано, що їхня залученість до примирних процедур має перетворитися з формального дорадчого елемента на активну партнерську участь.

У дисертації запропоновано запровадити механізм спільних медіаційних сесій за участю спеціалізованого дитячого психолога та представника органу опіки з правом консультативного голосу; підкреслено, що така модель потребує коригування процесуальних строків у цивільному судочинстві, аби не перешкоджати забезпеченню оперативності. Було встановлено, що основними

бар'єрами для широкого впровадження сімейної медіації залишаються фрагментарність підготовки медіаторів до роботи з уразливими категоріями та відсутність спеціальної системи оплати їхніх послуг у справах із низьким майновим інтересом.

У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність створення державної програми підвищення кваліфікації медіаторів на базі центрів соціальної підтримки сім'ї й психологічної служби та розроблення компенсаторного фінансування, що забезпечить доступність процедури для соціально чутливих груп. Отримані результати демонструють, що інтеграція органів опіки та піклування в медіаційний процес не тільки сприяє своєчасному вирішенню спорів, а й підсилює превентивний потенціал сімейного права, формуючи культуру відповідального батьківства та довіри до примирних механізмів.

У дисертації окреслено, що вирішення земельних спорів без урахування соціального контексту не забезпечує відновлення рівноваги всередині громади. Зроблено висновок, що медіація у земельних конфліктах дозволяє узгодити економічні, просторові та соціальні інтереси сторін, відновлюючи комунікацію та довіру, а також наголошено на ролі територіальних громад як суб'єктів локального врегулювання, для яких медіація стає інструментом запобігання повторним конфліктам і забезпечення сталого використання земельних ресурсів.

Медіація у сфері охорони здоров'я окреслена як ефективний інструмент врегулювання спорів між пацієнтами й медиками, що дозволяє зберігати довіру та уникати затяжних судових проваджень завдяки конфіденційним переговорним процедурам за участю нейтрального посередника. На підставі порівняльного аналізу показано, що в низці держав ЄС медіація інтегрується до галузевих механізмів захисту прав пацієнтів (зокрема через внутрішні політики лікарень) або застосовується у межах загальних законів про медіацію, а на рівні медичних систем рекомендується як елемент стандартної процедури розгляду скарг.

На основі аналізу нормативної бази, судової практики та наукових досліджень виявлено ключовий бар'єр, низьку обізнаність учасників, і

обґрунтовано потребу спеціальної підготовки «медичних» медіаторів та форматів ко-медіації з залученням медичного експерта. Для України запропоновано інституційні кроки: створення постійної служби медіації при органах управління галуззю, вбудування пропозиції примирення у типову процедуру розгляду скарг, організація підготовки медіаторів на базі університетів і великих лікарень, а також фінансові стимули через бюджетне покриття для вразливих пацієнтів і включення витрат на медіацію до страхових продуктів.

Наголошено на необхідності процесуальних гарантій конфіденційності висловлювань сторін, узгодженні медіації з кримінальними провадженнями у медичних справах і запровадженні типових протоколів взаємодії закладів охорони здоров'я, страховиків і медіаторів; доцільним визначено запуск пілотних програм, навчання управлінських команд комунікації та регулярне оприлюднення анонімізованих успішних кейсів. Сформована багаторівнева модель раннього врегулювання покликана зменшити судове навантаження та підвищити якість медичної допомоги.

Ключові слова: медіація, медіатор, медіабельність, альтернативне вирішення спорів, переговори, примирення, цивільні правовідносини, правова природа, історична еволюція, премедіація, структурованість процедури, нейтральний посередник, конфіденційність, добровільність, нейтральність, добросовісність, статус, виконавчі документи, виконавчий напис нотаріуса, Закон України «Про медіацію», Директива 2008/52/ЄС, Сінгапурська конвенція 2019 р., споживацькі спори, електронна комерція, онлайн-медіація, ODR, цифрова грамотність, інформаційні технології, право на справедливий суд, сімейні правовідносини, сімейний спір, територіальна громада, місцеве самоврядування, органи опіки та піклування, господарські конфлікти, трудові спори, правова система, публічний порядок, правове регулювання, охорона здоров'я, земельні спори, гармонізація законодавства, угода, право ЄС, транскордонні спори.

ABSTRACT

Sheremet A.M. Mediation in Civil Legal Relations. – Qualification research work in manuscript form. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 “Law”. – National University “Ostroh Academy”, Ostroh, 2025.

The systemic overload of national courts, the acceleration of electronic commerce, and the growth of cross-border private disputes highlight the need for flexible mechanisms of civil rights protection. The Law of Ukraine “On Mediation” initiated the normative recognition of the institution; however, the actual share of conciliation procedures in civil circulation remains minimal, which is explained by the insufficient legal culture and the absence of a stable infrastructure of professional mediators. The existing gap between the potential of mediation and its practical application, against the background of European integration and the implementation of Directive 2008/52/EC, determines the high level of scientific and practical relevance of the researched topic.

The research presents a comprehensive legal analysis of the institution of mediation in the field of civil legal relations with the aim of substantiating its conceptual content, historical evolution, and normative status, as well as formulating proposals for improving national legislation and practice. To achieve this objective, the study examines the conceptual framework and legal nature of mediation, outlines its key characteristics, defines its place within the system of alternative justice, highlights its historical origins from ancient legal cultures to modern European models, analyzes the current and foreign regulatory frameworks, identifies conflicts and gaps in regulation, and develops recommendations for the institutional development of mediation in Ukraine.

The study is based on a combination of historical-legal and comparative-legal approaches, which made it possible to trace the transformation of mediation procedures in different legal systems; a systemic-structural method to reveal the internal logic of mediation stages; formal-dogmatic analysis in the interpretation of national and international legal norms; as well as empirical analysis of mediated settlement cases, which allowed assessing the effectiveness of conciliation in contractual, family, and

commercial conflicts. This methodological synergy ensured the reliability of the conclusions and the applied nature of the formulated proposals.

The first chapter is devoted to the formation of the scientific and theoretical foundation of the institution of mediation in the field of civil legal relations, with an emphasis on defining its legal nature, features, normative status, and historical evolution. Structurally, it consists of three main blocks: an analysis of the concept and essence of mediation, the identification of its key legal characteristics, and a review of the regulatory framework. Additionally, the chapter provides a thorough overview of the historical origins of mediation in the systems of the Ancient East, antiquity, the Middle Ages, Islamic law, and the legal systems of modern Europe.

The first subsection of the dissertation explores the multidimensional legal nature of mediation as a phenomenon situated at the intersection of legal regulation and socio-communicative practice. Its role was analyzed not only as an alternative to judicial proceedings but also as an independent legal institution with its own internal normative logic, principles of functioning, and established procedural structure. It was established that mediation performs not an auxiliary but an autonomous function within the system of dispute resolution, ensuring the settlement of conflicts without the involvement of state authority and without the application of imperative force.

Within the framework of the study, the main conceptual approaches to defining mediation, developed in foreign and domestic legal scholarship, were classified and critically reconsidered. The generalization of existing definitions made it possible to formulate an original understanding of mediation as a legislatively regulated process of conciliation between the parties, organized with the participation of an impartial intermediary who does not render a decision but creates the conditions for reaching a mutually acceptable consensus.

Special attention is devoted to the analysis of the key principles underlying the functioning of the institution of mediation in civil legal relations. The principle of voluntariness is examined as an expression of the parties' autonomy in choosing the means of protecting their rights. The principle of confidentiality is considered as a safeguard of legal security during the discussion of the circumstances of the dispute.

The principle of neutrality of the intermediary establishes the mediator's duty to maintain a balance of interests and refrain from influencing the substance of agreements. The principle of informality defines the structural flexibility of the procedure and its adaptability to the specific needs of the parties, while the individualization of the negotiation process ensures consideration of the social, psychological, and legal particularities of the conflict.

It is emphasized that mediation is not a chaotic or intuitive process but rather consists of consecutive stages regulated by legal provisions and professional standards. The significance of each feature for the functioning of the institution of mediation in civil circulation is highlighted, particularly in terms of legal certainty, procedural fairness, and the preservation of legal relations.

Part of the chapter is devoted to the normative foundations of mediation regulation. The content of the Law of Ukraine "On Mediation," provisions of procedural legislation, international legal sources, and ethical codes are analyzed. The impact of Directive 2008/52/EC on the formation of European standards in the field of mediation is disclosed, as well as the interrelation between national laws and international recommendations. The study notes that the formation of the normative framework for mediation in Ukraine is a gradual process that requires further institutionalization, taking into account international experience.

It is shown that already in the legal orders of Ancient Mesopotamia and Egypt, the role of third parties in conflict resolution was based on authority, consensus, and moral influence rather than on formal jurisdiction. In the Greek tradition, particularly within polis communities, mediation appeared as a structured tool for preventing judicial disputes, applied to preserve social harmony. In the legal culture of Rome, one can trace the combination of private arbitration and institutional influence, which gradually shaped the idea of autonomous dispute resolution with the participation of a *neutralis interpres*.

In Chinese legal philosophy, mediation was not only a practical instrument but also an integral part of the general social doctrine of Confucianism, where social harmony was valued above formal justice. The study argues that it was precisely within

Eastern traditions that mediation first emerged as a primary, rather than an alternative, means of dispute resolution. Islamic law, with its concept of Sulh, established a mandatory prerequisite of reconciliation between the parties before judicial proceedings, thereby institutionally consolidating the role of mediation within the structure of justice. The Sulh model was both normative and moral, grounded in religious principles of forgiveness, compassion, and balance of interests.

Particular attention in the dissertation is devoted to the European trajectory of development. The French Ordinance of 1667 established the obligation to attempt reconciliation before resorting to court, which laid the foundations for state recognition and legal codification of the institution of pre-trial settlement. In the British context, the significance of the Arbitration Act of 1889 is illustrative, as it granted legal status to voluntary dispute resolution and contributed to strengthening confidence in extrajudicial mechanisms among the business community. In American practice, a turning point was the Federal Arbitration Act of 1925, which enshrined the principle of mandatory compliance with an agreement on alternative dispute resolution, effectively equating it to a judicial decision.

Mediation as an institution has never been a marginal phenomenon but, on the contrary, possesses a long-standing tradition of social legitimization and legal application. Its continuity as a legal mechanism is confirmed by its preservation and transformation over millennia, evolving from local moral prescriptions into binding legal constructs within modern legal systems. Historical analysis provides a holistic understanding of the nature of mediation and confirms its inherent conformity to the needs of civil circulation, thereby reinforcing the general conceptual framework of the research.

The second chapter begins with an analysis of the optional stage of pre-mediation and preparation for the procedure. The study demonstrates that it is precisely this preliminary stage that shapes the practical and psychological conditions for the forthcoming dialogue, as it is here that the legal expediency of resorting to mediation, the degree of readiness of the parties for compromise, and the likelihood of reaching a sustainable agreement are determined.

The techniques of the mediator's initial contact with each participant are examined, emphasizing the importance of individually identifying interests and preliminarily assessing the emotional background of the dispute. It is substantiated that the reduction of mistrust, clarification of the principles of confidentiality and voluntariness, create a fundamental atmosphere of security necessary for further negotiations. Pre-mediation is interpreted as a logically integral element of the process, which not only removes communicative barriers but also adjusts inflated expectations, transforming positional confrontation into a reasoned search for mutual interests.

The dynamics of the parties' interaction within joint and separate sessions were examined, and it was established that the consistent combination of open dialogue with confidential meetings with the mediator reduces the level of confrontation and allows for the correction of informational imbalance between participants. It was demonstrated that the effectiveness of this stage directly depends on the mediator's ability to maintain procedural parity and prevent tactical pressure by one party on the other, and therefore criteria of mediator neutrality and an intervention algorithm in cases of resource asymmetry were defined.

It was substantiated that the legal legitimacy of the agreements reached is reinforced when, at the discussion stage, the mediator actively monitors the correlation between the proposed content of the settlement agreement and the dispositive norms of private law, thereby preventing the inclusion of provisions that may be deemed null or that infringe upon the rights of third parties. The study identifies typical patterns of argumentation that arise during negotiations and proposes methods for their constructive transformation into shared interests, including the use of paraphrasing, projective questions, and techniques for visualizing alternatives.

It was concluded that the systematic moderation of communication by the mediator facilitates the transition from positional confrontation to the cumulative generation of settlement options, which in turn ensures the stability of the future agreement reached through mediation and reduces the number of cases of non-compliance in the post-procedural period.

The final part of the second chapter is devoted to the conclusion of an agreement resulting from mediation and the determination of its legal status in a comparative context. The procedure for recording settlements was examined, and it was established that the key factor of their legal force lies in compliance with the formal requirements provided both by the Law of Ukraine “On Mediation” and by the provisions of procedural codes, which allow the submission of the agreement to court for approval or its notarization.

Based on the analysis of the practice of EU Member States, it was demonstrated that mediation models and simplified enforcement through a notarial writ of execution significantly increase the level of implementation of mediation outcomes and reduce the number of subsequent disputes regarding their execution. It was found that Ukrainian law contains debatable aspects concerning the possibility of compulsory enforcement of certain non-property obligations; therefore, the necessity was substantiated for amending the Law of Ukraine “On Enforcement Proceedings” with the aim of introducing direct references to a mediation settlement agreement as an independent enforceable document.

The role of the 2019 Singapore Convention was examined, with emphasis placed on its significance for the cross-border recognition of settlements. It was concluded that ratification of this instrument would provide Ukrainian private law subjects with additional guarantees in the sphere of foreign economic relations. Based on the generalization of judicial decisions from Ukrainian and foreign jurisdictions, criteria were proposed for reviewing mediation agreements in terms of compliance with the principle of good faith and the prevention of violations of public policy, which is intended to avert their contestation. It was demonstrated that the proper normative regulation of the stage of concluding and enforcing an agreement completes the mediation cycle, transforming the consensus reached into a full-fledged instrument of civil circulation and ensuring comprehensive protection of the parties’ subjective rights.

The third chapter opens with an analysis of the application of mediation in contractual legal relations, with particular emphasis on the consumer sphere. It was

found that, in the context of the growth of electronic commerce and the development of the service economy, the nature of disputes between entrepreneurs and consumers acquires a mass and predominantly cross-border dimension, rendering traditional judicial protection excessively slow and costly. The study substantiates that mediation provides a flexible mechanism for the prompt resolution of such conflicts, minimizes reputational risks for businesses, and simultaneously safeguards the economic interests of consumers.

A comparative analysis of consumer mediation models in EU Member States was conducted, and it was demonstrated that the introduction of an obligation for entrepreneurs to inform consumers about access to mediation platforms significantly increases the rate of voluntary compliance with settlements.

It was found that in situations of conflicting parental interests and the necessity to protect the best interests of the child, judicial proceedings often turn into a confrontational process that deepens personal conflict and delays the final resolution of issues related to residence, communication, or participation in maintenance. The study proved that mediation provides a more flexible format of negotiations, capable of taking into account the emotional component of the dispute and minimizing further traumatization of minors.

The normative provisions of the Family Code concerning the competence of guardianship and custody authorities were analyzed, and it was substantiated that their involvement in conciliation procedures should be transformed from a merely formal advisory role into active partnership participation.

The dissertation proposes the introduction of a mechanism of joint mediation sessions involving a specialized child psychologist and a representative of the guardianship authority with a consultative vote. It is emphasized that such a model requires adjustments to procedural timeframes in civil proceedings in order not to hinder efficiency. It was established that the main barriers to the broad implementation of family mediation remain the fragmentary training of mediators for work with vulnerable categories and the absence of a special system of remuneration for their services in cases with low property value.

In this regard, the necessity of establishing a state program for the professional development of mediators based on probation centers and psychological services was substantiated, along with the development of compensatory financing to ensure the accessibility of the procedure for socially sensitive groups. The findings demonstrate that the integration of guardianship and custody authorities into the mediation process not only facilitates the timely resolution of disputes but also strengthens the preventive potential of family law by fostering a culture of responsible parenthood and trust in conciliation mechanisms.

In the dissertation, it is outlined that resolving land disputes without considering their social context does not ensure the restoration of balance within the community. It is concluded that mediation in land conflicts makes it possible to reconcile the economic, spatial, and social interests of the parties while restoring communication and trust. The role of territorial communities as actors of local dispute resolution is emphasized, where mediation becomes a tool for preventing recurring conflicts and ensuring the sustainable use of land resources.

Mediation in the field of healthcare is outlined as an effective instrument for resolving disputes between patients and medical professionals, allowing the preservation of trust and the avoidance of protracted judicial proceedings through confidential negotiation procedures with the participation of a neutral intermediary. Based on comparative analysis, it is shown that in a number of EU Member States, mediation is integrated into sectoral mechanisms for the protection of patients' rights (particularly through hospital internal policies) or applied within the framework of general mediation laws, while at the level of healthcare systems it is recommended as an element of the standard complaint-handling procedure.

A key barrier was identified, namely the low awareness of participants, and the need was substantiated for the specialized training of "medical" mediators and for co-mediation formats involving a medical expert. For Ukraine, institutional steps were proposed: the establishment of a permanent mediation service within healthcare management bodies, the incorporation of conciliation proposals into the standard complaint-handling procedure, the organization of mediator training on the basis of

universities and major hospitals, as well as financial incentives through budgetary coverage for vulnerable patients and the inclusion of mediation costs in insurance products.

Emphasis was placed on the necessity of procedural guarantees for the confidentiality of parties' statements, the alignment of mediation with criminal proceedings in medical cases, and the introduction of standard protocols of interaction among healthcare institutions, insurers, and mediators. The initiation of pilot programs, the training of management teams in communication, and the regular publication of anonymized successful cases were deemed appropriate. The developed multi-level model of early settlement is intended to reduce the judicial burden and improve the quality of healthcare.

Keywords: mediation, mediator, mediability, alternative dispute resolution, negotiations, conciliation, civil legal relations, legal nature, historical evolution, pre-mediation, structured procedure, neutral intermediary, confidentiality, voluntariness, neutrality, good faith, status, enforcement documents, notarial enforcement writ, Law of Ukraine "On Mediation", Directive 2008/52/EC, Singapore Convention of 2019, consumer disputes, electronic commerce, online mediation, ODR, digital literacy, information technologies, the right to a fair trial, family legal relations, family dispute, territorial community, local self-government, guardianship and custody authorities, commercial conflicts, labor disputes, legal system, public order, legal regulation, healthcare, land disputes, harmonization of legislation, agreement, EU law, cross-border disputes.